El Pirineu en xarxa

JOAQUIM NADAL

Can Bufill, Cava.
FOTO: ALFRED PÉREZ-BASTARDAS

El Pirineu ha estat durant segles la columna vertebral al voltant de la qual s'han arraïmat els pobles i la gent a banda i banda. Més enllà de les fronteres administratives la manera de viure al Pirineu ha marcat amb petjada profunda unes societats ancestrals, lligades a la terra, a la propietat i a l'explotació de la terra, al seu domini, al control dels passos i el moviment de les persones i els ramats. Els Pirineus han estat històricament molt permeables i han propiciat contactes múltiples; les valls tancades s'han obert en totes direccions sempre que han pogut i s'ha anat configurant una transversalitat pirinenca de personalitat indiscutible.

Ara en canvi ens sembla que cada vall pirinenca només mira al sud i busca amb insistència el camí de la plana tot seguint les carreteres que s'han obert en paral. lel als grans eixos fluvials.

Però si mirem el passat els moviments d'oest a est han estat molt intensos mentre que els moviments de nord a sud han estat limitats per les mateixes circumstàncies històriques. I això que sovint ens preguntem de forma espontània pels moviments de nord a sud sense mai acabar de parar esment en els moviments de sud a nord. I en canvi al fil de l'any mil no sabríem ni podríem entendre els comtats del sud del Pirineu sense referirnos als comtats, i a les famílies comtals, del nord.

Passa força el mateix amb la religió, les esglésies, les catedrals, els monestirs, els escriptoris, la difusió del romànic i de la cultura i els contactes amb els papes successius, i sobretot la vinculació territorial i familiar de les seus episcopals ben travades amb les famílies comtals molt sovint.

Cal que ens imaginem la difusió de les idees, de la cultura i dels intercanvis sovint més com un moviment de vall a vall saltant els colls que les separen que com un moviment cap al sud a la recerca de les terres obertes, fèrtils i planes.

I si pensem el Pirineu d'aquesta manera veurem clar que a una identitat territorial li correspon també una identitat patrimonial. El patrimoni del Pirineu com a fil conductor de la memòria del temps. Com a cofre d'un gran tresor acumulat successivament, decantat per la història, triat i garbellat fins esdevenir patrimoni d'avui, l'herència rebuda.

El Pirineu, com el món, és un món en canvi. Canvi social sobretot. Aquest canvi es pot operar com una gran fugida endavant, insensata i frívola, desarrelada. O es pot desenvolupar també com una integració dialèctica i constructiva entre passat, present i futur. Mentre el passat s'escola, el present és carn de passat a cada instant i el futur és un horitzó que mai no acabem d'atrapar del tot. Justament per això té tot el sentit del món fer de les arrels patrimonials la base més sòlida del discurs imprescindible per a buscar nous camins per al Pirineu. Camins que han de prendre consciència que hi ha un món que s'acaba i que en ve un de nou que podria esdevenir una caricatura deformada per moviments especulatius o una especialització econòmica excessiva que portaria larvada la contradicció de la crisi permanent per manca d'encaix amb la realitat i les potencialitats.

És aquí on juga un paper clau la coordinació entre els grups de recerca, els instituts d'estudis, els museus i equipaments, per compartir una reflexió i una acció comunes orientades a definir nous camins sense liquidar els vells, per inventar nous productes i noves interpretacions sense menystenir el bagatge històric, per elaborar nous discursos i noves interpretacions que sospesin adequada-

ment el valor del coneixement de les arrels històriques més evidents i la necessitat d'adaptar-les i incorporar-les als projectes de futur. Hi ha en la cultura, l'agricultura, la ramaderia, la producció forestal i la silvicultura, una certa indústria, la transformació dels productes de l'agricultura i de la ramaderia, el turisme i les tradicions, les cases rurals, l'hosteleria, l'esquí de fons, l'esquí alpí i l'excursionisme, un fil conductor imprescindible que assenyala el camí de la cooperació i la coordinació institucionals.

L'aïllacionisme individualista no porta enlloc, la cooperació concertada genera engrescamengt col.lectiu.

En tenim una bona mostra en els Museus i equipaments culturals de l'Alt Pirineu i l'Aran que han anat fent un recorregut ple de propostes i de continguts, malgrat les dificultats, i que esmalten la geografia pirinenca d'inciatives a ponderar i valorar.

Ara ja fa més de sis anys que la Xarxa de Museus i Equipaments Patrimonials de l'Alt Pirineu i Aran va publicar a traves de l'Institut per al Desenvolupament de l'Alt Pirineu i l'Aran una *Guia de Museus i Equipaments Patrimonials de l'Alt Pirineu i Aran* (IDAPA, Garsineu edicions, 2008), amb el repertori de 53 equipaments. Hi desfilen l'agricultura, la ramaderia, el bosc, la fusta, les serradores, els salts hidroelèctrics, la vida, les cases, els costums, la llegenda, la interrelació entre el territori i la gent articulant la vida.

Per acabar no em puc estar de reproduir alguns paràgrafs de la meva introducció a aquella Guia, perquè em sembla que marquen camins i ensenyen algunes prioritats:

"No es tracta de projectar cap a la muntanya l'imaginari que d'aquesta n'han fet les societats urbanes. Es tracta, sobretot, de lligar a la muntanya mateixa una lectura material, social, i també espiritual de la seva evolució, amb una visió integrada del passat, el present i el futur. El destí de la muntanya es construeix a la muntanya mateix i amb la gent que hi viu, que hi vol viure i que en vol viure"

"La vida al Pirineu ha canviat molt. Hi ha algunes circumstàncies del passat, vinculades a unes condicions de vida duríssimes i a un esforç permanent i titànic per a la supervivència, que han esdevingut merament residuals si no han desaparegut ja del tot. Però les circumstàncies d'una vida marcada per l'aïllament, per la soledat, els cicles agraris, les tradicions ancestrals i una mobilitat reduïda han deixat una empremta que és imprescindible conèixer i recordar per entendre uns orígens que, ara, ens semblen remots i que en ñpart han sigut escombrats per la construcció d'un imaginari culte, mític, paisatgístic de la muntanya que no ha atès altra cosa que una visió utilitària i de regeneració nacional, subratllada per la literatura. Aquesta visió ha donat impuls a la literatura científica, a l'excursionisme i ha donat ales a un cert nacionalisme català, però ha deixat de banda la realitat antropològica, la petjada humana de segles i segles de duríssima relació amb la natura".

El camí que ens queda per recórrer és immens i és una tasca que junts podem fer millor que amb iniciatives aïllades. Per això la Xarxa de Museus és un referent i per això ha d'esdevenir un model a seguir i extendre.

I és amb aquesta voluntat que l'Institut Català per a la recerca en el patrimoni cultural treballa i orienta la seva recerca i la seva col.laboració institucional.

Balcó al Querforadat
FOTO: ALFRED PEREZ-BASTARDAS

Joaquim Nadal i Farreras

Director de l'ICRPC.